

Leren redeneren over (historische) literatuur

Dag van Taal, Kunsten en Cultuur (Groningen, 17-1-2020)

Docentontwikkelteam

Literatuurgeschiedenis van de 20^e eeuw

Sander Bax (Tilburg University), Erwin Mantingh (UU),
Miriam Pipers, Oeds van Middelkoop

Opzet

- Introductie 'Kruispuntenmodel' en 'literatuurhistorisch redeneren' (15 minuten)
- Kennismaking met ontwikkeld lesmateriaal in groepjes (25 minuten)
- Nabespreking, vragen, opmerkingen (20 minuten)

DOT literatuurgeschiedenis van de twintigste eeuw

Welke principes van literatuurgeschiedschrijving willen we hanteren bij het maken van ons lesmateriaal?

'Kruispunten'-model

Stap 1:

- De tekst is een kruispunt
- Leerling leert de tekst (of fragmenten van de tekst) (literatuurhistorisch) te lezen
- Leerling leert synchrone en diachrone verbindingen te leggen

'Kruispunten'-model

Stap 2:

Synchroon, contextueel perspectief: tekst wordt verbonden met

- tijdgenoten
- contextuele literaire ontwikkelingen en stromingen
- contextuele (cultuur)historische gebeurtenissen

'Kruispunten'-model

Stap 3:

Diachroon, thematisch perspectief: tekst wordt door de tijd heen verbonden obv een *frame*

- a. algemene (zogenaamd universele thema's): liefde, oorlog, dood, opstand
- b. de grote verhalen van de twintigste eeuw: positivisme, mediatisering, technologisering, de wereldoorlogen, secularisatie, bureaucratisering, nationalisme, individualisering
- c. theoretische concepten uit de literatuurwetenschap: ideologiekritiek, identiteit, representatie, gender, postkolonialisme

Voorbeeld: Hersenschimmen

Stap 1:

tekst (of fragmenten van de tekst) lezen, begrijpen,
bevragen

'Kruispunten'-model

Stap 2:

Synchroon, contextueel perspectief:

auteur Bernlef wordt verbonden aan

- tijdgenoten (Schipper, Brands, Hanlo, Kouwenaar, Komrij)
- contextuele ontwikkelingen en stromingen (jaren zestig, literaire popart, *Barbarber*, 'ander proza', subsidiediscussie, culturele revolutie, commercialisering jaren tachtig, negentig)

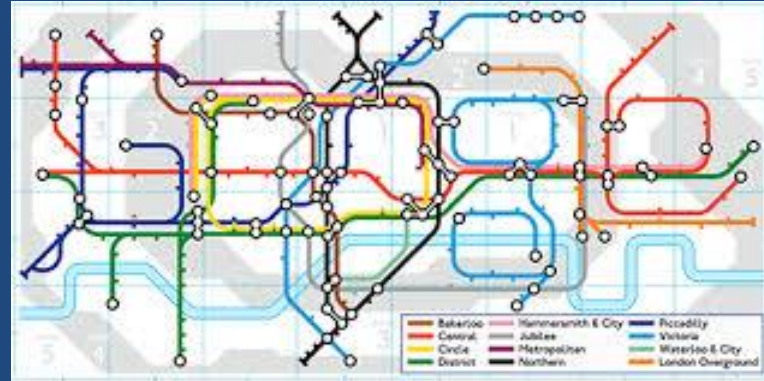
'Kruispunten'-model

Stap 3:

Diachroon perspectief, roman
wordt door de tijd heen verbonden :

- thema: ouderdom
- 20e-eeuwse ontwikkeling: auteurs die iets doen met het denken over 'het brein' (Stefan Brijs)
- frame: een vraag die je diachroon aan meerdere auteurs kunt stellen (omgang met gender, (post)kolonialisme, ideologie...). Hier bijvoorbeeld ook: iets over hoe de roman de (een) (onmogelijke) werkelijkheid kan weergeven.

De droom: een web!

Redeneren met en over literatuur

Kruispuntenmodel is

(a.) een ordeningsprincipe (en daarmee de basis voor een web)

(b.) een manier van denken over wat het betekent om 'literatuurgeschiedenis te doen' -> koppeling naar de vraag wat moeten In eigenlijk doen om ermee te werken

historisch redeneren

Jannet van Drie en Carla van Boxtel

Van Drie, J. en Van Boxtel, C., 'Historical reasoning: towards a framework for analyzing students' reasoning about the past.' In: Educ Psychol Rev 20 (2008), pp. 87-110, p. 89

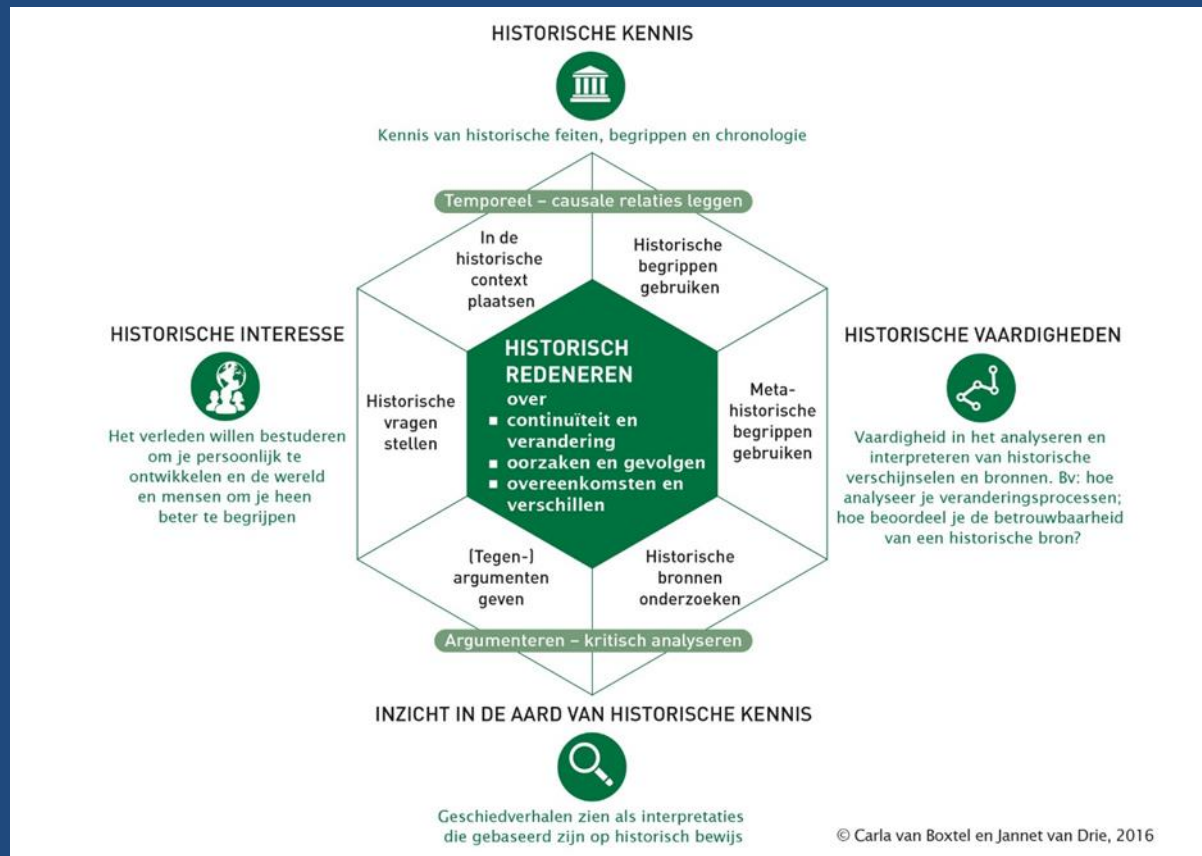
historisch redeneren

- (1.) het stellen van historische vragen
- (2.) het gebruik van bronnen (redeneren *over* en *met* bronnen)
- (3.) contextualiseren
- (4.) argumenteren
- (5.) het gebruiken van concepten uit de geschiedwetenschap (bijvoorbeeld: 'Karel V' of 'Verlichting')
- (6.) het gebruiken van meta-concepten ('second-order'; methode, bijvoorbeeld: verandering en continuïteit, vergelijking)

Van Drie, J. en Van Boxtel, C., 'Historical reasoning: towards a framework for analyzing students' reasoning about the past.' In: *Educ Psychol Rev* 20 (2008), pp. 87-110, p. 89

historisch redeneren

https://www.de-activiteit.nl/wp-content/uploads/2018/05/Toolkit_versie_11-05-2018.pdf

literatuurhistorisch redeneren

Zelfde probleem als bij geschiedenis:

- Feiten alleen zijn niet voldoende (maak feiten betekenisvol door betekenisvolle opdrachten)
- Ontwerp lesmateriaal dat leerlingen stimuleert om actief met de literatuurhistorische kennis die ze leren om te laten gaan (hogere orde-denkvaardigheden)
- Kennis is hierin dus minstens zo belangrijk als vaardigheid (voorbij de dichotomie)

literatuurhistorisch redeneren

Leerlingen zetten cultuur- en literatuurhistorische kennis in om literaire teksten uit het heden en verleden te beschrijven, vergelijken, uit te leggen (analyseren en interpreteren) en te beoordelen. Ze leren om informatie uit de literatuurgeschiedenis niet alleen te reproduceren, maar om die actief in te zetten bij het nadenken over teksten (en hun context en frame).

literatuurhistorisch redeneren

Ze doen inzichten op over:

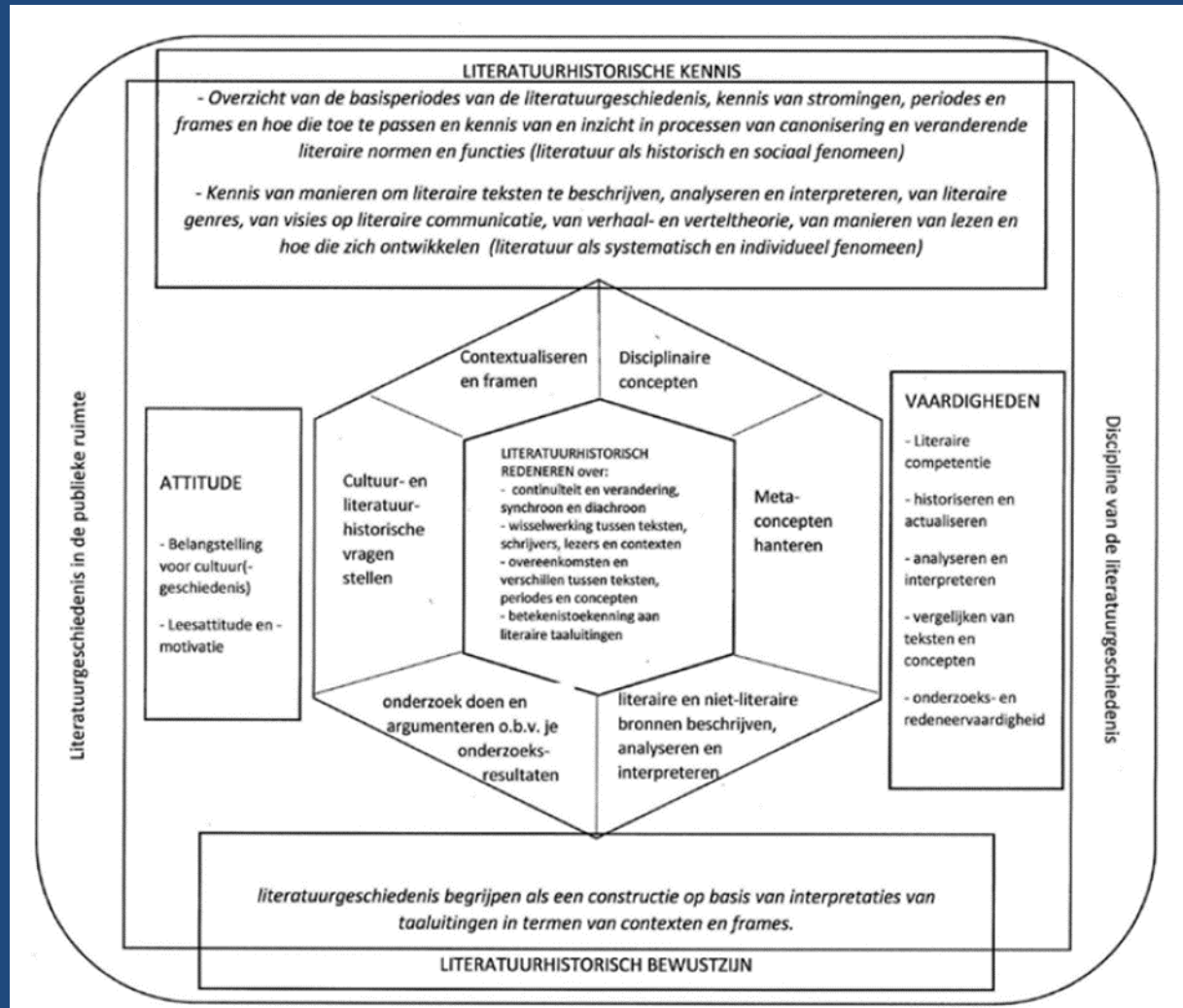
- continuïteit en verandering (*Wat blijft er hetzelfde in de 20^e eeuw en wat verandert er?*)
- de wisselwerking tussen teksten, schrijvers, lezers en contexten
- overeenkomsten en verschillen tussen teksten, periodes en concepten
- betekenistoekenning aan literaire taaluitingen (*Hoe kunnen we teksten uit het verleden beter lezen door op een literatuurhistorische manier over die teksten na te denken?*)

literatuurhistorisch redeneren

De leerling

1. leert relevante vragen aan de tekst te stellen
2. leert literaire en niet-literaire teksten te lezen, samen te vatten, te begrijpen en te gebruiken.
- 3a. leert de tekst in een cultuurhistorische context te plaatsen
- 3b. leert de tekst in een diachroon kader te plaatsen
4. leert lezen, schrijven en spreken over literatuurhistorische kwesties
5. maakt kennis met (behapbare) concepten uit de literatuurgeschiedenis
6. ziet in dat literatuurgeschiedenis een constructie is

literatuurhistorisch redeneren

literatuurhistorisch redeneren

Kijk eens door de bril van literatuurhistorisch redeneren naar:

- a. de literatuurgeschiedenislessen die je geeft
- b. de opdrachten die je in bij litgesch geeft
- c. de vragen die je stelt bij het mondeling

literatuurhistorisch redeneren

- Wat vertel je ze?
- Wat leer je ze?
- Welke cognitieve handelingen vooronderstellen zitten impliciet in je materiaal?
- Kortom: misschien doe je al lang in je lessen aan literatuurhistorisch redeneren!

Kennismaking met materiaal

Groep 1: Oeds – Kruispunt: De avonden

Groep 2: Miriam – Kruispunt: Turks fruit

Nabespreking

- Vragen (om verheldering)
- Discussiepunten en suggesties
- Andere opmerkingen

Tot besluit

Vervolgstappen

- Uitwerking digitaal literair web van de 20e eeuw
- Concept onderzoeken én plek geven in curriculum

Hartelijk dank voor uw aandacht!

sander.bax82@gmail.com

e.mantingh@uu.nl

Enige literatuur (beknopt)

- Bax, S., en Mantingh, E., 'Een web van twintigste-eeuwse literatuur. Naar een didactiek voor literatuurgeschiedenis van de twintigste eeuw', in: *Nederlandse letterkunde* 23 (2018), 3, pp. 257-286.
- Bax, S., en Mantingh, E., 'Tjeempie! 'Wat zou er zijn met die moderne schrijvers?' Literatuurhistorisch redeneren met Liesje in Luilletterland.', in: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 135 (2019), 2, pp. 100-127
- Boxtel, C. van, en Van Drie, J., 'Historical reasoning: conceptualizations and educational applications.' In S.A. Metzger & L. McArthur Harris (red), *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning*. New Jersey 2018, Wiley & Blackwell, pp. 149-176.

Verrijkte leerdoelenkaart

